

Αυτό φυσικά δεν αναιρεί καθόλου τη διεισδυτικότητα της κριτικής του, καθώς και την τεράστια χρησιμότητά της για την ανανέωση της κριτικής σκέψης και της αριστερής πολιτικής πρακτικής.

Από την άλλη, ο «οικονομισμός» του Φωτόπουλου περιορίζεται δραστικά από το πραξιολογικό-βουλευσιαρχικό στοιχείο που αντλεί από την ελευθεριακή παράδοση. Η ριζοσπαστική κριτική του δεν είναι απλώς ένα διανοητικό κατασκευάσμα, αλλά ριζώνει σε κινηματικές εμπειρίες, γεγονός για το οποίο μαρτυρούν οι σελίδες του βιβλίου του που αναφέρονται σε κινήματα χειραφέτησης και διαμαρτυρίας της εποχής μας. Σε τελική ανάλυση, η στράτευση του Φωτόπουλου υπέρ μιας «περιεκτικής» άμεσης δημοκρα-

τίας συνομοσπονδιοποιημένων κοινοτήτων, όπως και αν την κρίνει κανείς, προδίδει τελικά μια βαθιά πίστη στη δημιουργική δύναμη της διαυγασμένης ανθρώπινης πράξης, που είναι πάντα σε θέση να υπερβεί τις «αντικειμενικές αναγκαιότητες». Η συμβολή του Φωτόπουλου σ' αυτή τη διαύγαση του τι πρέπει να θέλουμε και τι πρέπει να κάνουμε είναι και η μεγάλη προσφορά του στην πρακτική υπέρβαση της ιδεολογίας του «τέλους της ιστορίας», την οποία πολλοί —δεξιοί και αριστεροί— σπεύδουν σήμερα να καταγγείλουν στα λόγια, αλλά λίγοι κάνουν κάτι για να τη διαψεύσουν στην πράξη.

Κωνσταντίνος Καβουλάκος

David Fontana, *Ψυχολογία για εκπαιδευτικούς και Ο Εκπαιδευτικός στην τάξη*, Εκδόσεις Σαβάλλα, Αθήνα 1996

Αναμφίβολα η διδακτική πράξη αποτελεί έργο εξαιρετικά σύνθετο και δύσκολο. Πέρα από την απαραίτητη στέγη θεωρητική κατάρτιση, η ιδιάζουσα φύση των παιδιών, οι σχέσεις αλληλεπίδρασης, ο μαθησιακός και διδακτικός ρόλος καθώς και ο έλεγχος της τάξης είναι μερικοί από τους παράγοντες που επηρεάζουν τη διδακτική πράξη και καθιστούν το ρόλο και το έργο του εκπαιδευτικού εξαιρετικά πολύπλοκο.

Σε τέτοιου είδους ζητήματα, που έχουν μεγάλη πρακτική αξία για τον εκπαιδευτικό,

εστιάζεται η θεματική του βιβλίου *Ψυχολογία για εκπαιδευτικούς*, του David Fontana.

Πρόκειται για ένα εξαιρετικά περιεκτικό βιβλίο που εξετάζει το σύνολο των παραγόντων που ενέχονται στο διδακτικό έργο και απευθύνεται τόσο στους υποψήφιους όσο και στους εν ενεργεία εκπαιδευτικούς.

Μέσα στα πλαίσια μιας τέτοιας οπτικής, το συγκεκριμένο βιβλίο δεν περιορίζει τη θεματική του μόνο σε ζητήματα που έχουν άμεση σχέση με τη σχολική τάξη. Αντίθετα, επεκτείνεται και σε θέματα που αφορούν το εξωσχολικό περιβάλλον του

παιδιού, τις αντιλήψεις του και την εικόνα που το ίδιο έχει για τον εαυτό του. Όπως συχνά τονίζει ο ίδιος ο συγγραφέας, «δεν μπορεί ο δάσκαλος να αποκτήσει μια σαφή εικόνα για το διδακτικό του καθήκον παρά μόνον εάν γνωρίσει τα παιδιά ως ολοκληρωμένες οντότητες... Η προσωπικότητα του παιδιού, η μαθησιακή του ικανότητα, τα κίνητρα, η κοινωνική του συμπεριφορά και οι στάσεις του απέναντι στο σχολείο διαμορφώνονται κάτω από την επίδραση ενός συνδυασμού αλληλεξαρτώμενων παραγόντων που ξεκινούν με τη γέννηση του παιδιού και συνεχίζουν να επενεργούν σ' όλο το διάστημα της ζωής του».

Το βιβλίο, λοιπόν, ασχολείται με το παιδί από τη μικρή ηλικία μέχρι το τέλος της υποχρεωτικής του εκπαίδευσης, μελετώντας τη γνωστική, συναισθηματική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξή του.

Όμως η διδακτική πράξη έχει δύο πρωταγωνιστές, τα παιδιά και το δάσκαλο, ανάμεσα στους οποίους αναπτύσσεται μια σχέση αμφίδρομη. Ο συγγραφέας, αποφεύγοντας τη μονόπλευρη αντιμετώπιση του θέματός του, αναφέρεται και στην ψυχολογία, την προσωπικότητα, τις ψυχικές ανάγκες του εκπαιδευτικού και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει στην τάξη και τη συμβουλευτική πρακτική, ενώ συγχρόνως γίνονται κάποιες προτάσεις και υποδείξεις που θα μπορούσαν να διευκολύνουν το έργο του.

Στις ιδιαίτερες αρετές του βιβλίου θα πρέπει να τονιστεί η αποφυγή του ξερού επιστημονικού ύφους και η απόδοση των θεμάτων με απλότητα και σαφήνεια.

Πρόκειται, λοιπόν, για ένα εξαιρετικά χρήσιμο βιβλίο που βοηθά τον εκπαιδευτικό να «σχηματίσει μια σαφή ιδέα για το ποιοι είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τη συμπεριφορά του παιδιού, ποιο ρόλο μπορεί να παίξει ο ίδιος στη διαμόρφωση

αυτής της συμπεριφοράς και πώς μπορεί να βοηθήσει καλύτερα το παιδί να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες μάθησης που του προσφέρει το σχολείο. Όπως πολύ εύστοχα είπε κάποιος κριτικός, «είναι ένα βιβλίο που βοηθά τον εκπαιδευτικό να βοηθήσει τα παιδιά».

Ο Εκπαιδευτικός στην τάξη, που κυκλοφορεί επίσης από τις εκδόσεις *Σαββάλα*, αποτελεί ένα ακόμα σημαντικό βιβλίο του David Fontana, που έρχεται να απαντήσει σ' ένα καιυτό και διαχρονικό ερώτημα κάθε εκπαιδευτικού: πώς διευθύνεται μια τάξη ώστε να ελαχιστοποιούνται τα προβλήματα και να προάγεται το διδασκαλικό έργο προς όφελος των μαθητών;

Σ' αυτό το ερώτημα απαντά ο David Fontana, βασιζόμενος στις προσωπικές εμπειρίες που απέκτησε ως δάσκαλος και καθηγητής αλλά και ως εκπαιδευτικός ψυχολόγος, συνεργαζόμενος τόσο με φοιτητές των παιδαγωγικών όσο και με δασκάλους διευθυντές και αναπληρωτές διευθυντές. Χρησιμοποίησε επιπλέον τις εκτεταμένες εμπειρίες που αποκόμισε ως εξωτερικός εξεταστής στη χώρα του σε θέματα αρχών και πρακτικής της εκπαίδευσης.

Το βιβλίο ερευνά τον τρόπο με τον οποίο μπορεί ο εκπαιδευτικός να διευθύνει πιο αποτελεσματικά μια τάξη παιδιών και να διοικήσει το μαθησιακό τους περιβάλλον. Το ενδιαφέρον του, ωστόσο, επικεντρώνεται στα πρακτικά ζητήματα που σχετίζονται με τον καλό έλεγχο της τάξης.

Οι μαθητές φέρονται ορισμένες φορές με τρόπους που αμφισβητούν το κύρος του δασκάλου. Η βία, η καταδυνάστευση, τα προβλήματα που πηγάζουν από την έλλειψη ενδιαφέροντος για το σχολείο και την απόρριψη του σχολικού ήθους συνιστούν μια ατομικά και κοινωνικά επιζήμια συ-

μπεριφορά, η οποία, όμως, είναι δυνατό να αντιμετωπιστεί.

Κι εδώ ακριβώς έγκειται η πρωτοτυπία του συγκεκριμένου βιβλίου. Αναλύονται φυσικά το είδος και τα αίτια των πιθανών προβλημάτων, παράλληλα όμως επισημαίνεται ο ρόλος που μπορεί αθέλητα να παίζει το σχολείο και ο δάσκαλος στην πρόκληση και τη διαίωση αυτής της ανεπιθύμητης συμπεριφοράς. Προτείνονται, επίσης, κατάλληλες στρατηγικές επίλυσης των προβλημάτων που ανακύπτουν, ώστε η κατάσταση να μεταβληθεί ριζικά.

Ασφαλώς στον τομέα του ελέγχου και της διοίκησης της τάξης δεν είναι δυνατό να δοθούν ακριβείς κατευθύνσεις, αφού πάντοτε υφίστανται διαφοροποιήσεις. Ωστόσο, το βιβλίο αυτό προσφέρει κατευθύνσεις που συνδέονται στενά με τις πραγματικότη-

τες της ζωής μέσα στην τάξη και βοηθούν τον αναγνώστη να εξετάσει πρακτικά και εποικοδομητικά την προσέγγισή του στα προβλήματα χειρισμού της τάξης.

Σ' αυτό συνίσταται, άλλωστε, και η χρησιμότητά του. Ο εκπαιδευτικός, μετά την ανάγνωση του βιβλίου, θα έχει καταλάβει ότι τα βασικά ζητήματα που σχετίζονται με την εμφάνιση των προβλημάτων παρουσιάζουν ένα κοινό σχήμα. Έτσι, θα μπορεί να αντιμετωπίσει με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση τις δυσκολίες, φτάνει να προβεί με ψυχραιμία στη σωστή αξιολόγηση των πραγμάτων και να υιοθετήσει μεθόδους που θα τον βοηθήσουν να προσαρμόσει τη συμπεριφορά του και να τροποποιήσει αυτή των παιδιών.

Γ. Α.

Διάλογος για μια βιβλιοκρισία

Αγαπητή *ΟΥΤΟΠΙΑ*, με ιδιαίτερη αμηχανία, καθότι μέλος της Συντακτικής Επιτροπής της, διάβασα την κριτική (;) της Χρ. Μητσοπούλου για το βιβλίο *Σταθμοί στην Ιστορία της Ελληνικής Τέχνης*, τόμ. Α', Αθήνα 1985, ΟΕΔΒ των Λευτέρη Οικονόμου και Πέπης Ρηγοπούλου. Το κείμενο μου προξένησε έκπληξη και μου γέννησε πολλά ερωτηματικά ως προς την πρόθεση και το περιεχόμενό του.

Καταρχήν, δεν κατανοώ —και δεν με πείθει η εξήγηση της συγγραφέως— γιατί επελέγη ένα βιβλίο του 1985 να κριθεί, και μάλιστα με τρόπο ιδιαίτερα επιθετικό έως ισοπεδωτικό, το 1998. Με προβληματίσε, δηλαδή, η πρόθεση της Χρ. Μητσοπούλου. Πρόκειται για βιβλιοκρισία ή για συνολική τοποθέτησή της στο θέμα διδασκαλία της Τέχνης στο σχολείο; Αυτό δυστυχώς δεν είναι σαφές. Αν η κρίνουσα είχε ως σκοπό να καταθέσει τις γενικότερες σκέψεις της για το ρόλο της Τέχνης στο ελληνικό σχολείο, γιατί δεν επέλεγε την ευθεία οδό των συγκεκριμένων προτάσεων είτε για τη συγγραφή ενός σχετικού εισαγωγικού εγχειριδίου ή για την αναμόρφωση των σχετικών με την αισθητική αγωγή των μαθητών μαθημάτων; Αν